

RECENZE A REFERÁTY

Milan Zápotocký, *Streitaxte des mitteleuropäischen Äneolithikums*. VCH, Acta Humaniora (Quellen und Forschungen zur prähistorischen und provinzialrömischen Archäologie; Bd. 6), Weinheim 1992, 563 stran, 56 obrázků v textu, 49 tabulek v textu, 157 tabulek mimo text a 5 map.

Velmi obsáhlá a fundovaná práce M. Zápotockého vychází z jeho počátečních období badatelské činnosti, kdy se autor začal zabývat problematikou eneolitických sekeromlatů a sledovaným problémem se nadále věnuje na všech pracovištích v Čechách, které absolvoval. Rovněž této práci věnoval i své zahraniční studijní pobyty, kde sbíral podklady pro tuto monografii.

V úvodu nastiňuje autor záměr řešení monografického zpracování významné skupiny artefaktů doby eneolitické a další úvodní kapitoly obsahují dějiny výzkumu, nálezové báze a morfologii. Tyto části jsou velice srozumitelně napsány a jsou příkladem jak je možné i pro neoborníky a začátečníky v dané problematice nekomplikovaně podat základní orientaci.

Jádro monografie spočívá v následujících šesti kapitolách, které obsahují rozbor, chronologické postavení, typologii, chorologii, rozšíření, specifické rysy a další zvláštnosti vydělených skupin eneolitických sekeromlatů. Každá kapitola začíná vyobrazením sledovaných sekeromlatů základní skupiny s poukázáním na podskupiny a typy. Tato forma je velmi názorná a výhodná. Čtenář tak dostane rychlý přehled o hodnoceném sekeromlatu a jeho zvláštnostech. Podobnou výhodu mají četné grafy a začlenění různých diagramů do oblastí výskytu příslušných skupin, podskupin a typů. Rovněž zobrazení sledovaných parametrů sekeromlatů prostřednictvím tabulek či grafů je velmi názorné. V těchto kapitolách se skrývá nesmírné množství práce a autorovo úsilí komplexního zpracování a vyhodnocení vydělených skupin těchto artefaktů. Po mém soudu je to nejpreciznější analýza a syntéza eneolitických sekeromlatů na sledovaném území jejich rozšíření.

V kapitole, v níž se M. Zápotocký zabývá funkcí sekeromlatů, poukazuje na dosud zastávané teorie využívání těchto artefaktů a dochází k závěrům, že funkčnost eneolitických sekeromlatů je různá. Kromě čistě užitkového charakteru (především zbraně) prosazuje zde i hledisko symbolické, módní a kultovní. Lze se ztotožnit s jeho závěrem, že u sekeromlatů můžeme rozlišit několik funkcí: 1. primární (zbraně), 2. sekundární (symboly), 3. tercierní (atributy a zbraně božstev).

V kapitole, kterou věnuje jihovýchodním a domácím impulzům vzniku a vývoji sekeromlatů kultury nálevkovitých pohárů, poukazuje jednak na domácí předchůdce sledovaných artefaktů již od mezolitu, jednak hodnotí i vlivy různých artefaktů z vyspělých oblastí jihovýchodu. Rovněž si všímá a analyzuje sekeromlaty z mědi v jihovýchodním evropském eneolitu. Rovněž i v této kapitole používá přehledných tabulek jednotlivých typů měděných sekeromlatů z různých území a též se zabývá i sekeromlaty přechodného období k době bronzové.

Poslední kapitola je speciálně věnována kultuře nálevkovitých pohárů, v níž se autor snaží využít jednak poznatků z dosavadního stavu názorů na vznik této kultury, jednak se dívá na problematiku kultury nálevkovitých pohárů na základě precizní analýzy sekeromlatů jako význačné slož-

ky této kultury. Podle rozšíření nejstarších sekeromlatů spatřuje nejstarší kulturní identitu společného rozšíření na územích severně Alp až po střední oblasti Švédska.

Hodnocená monografie M. Zápotockého nesporně patří k důležitým souborným dílům, v nichž se projevují autorovy znalosti a schopnosti řešit důležité problémy evropské archeologie na patřičné výši a úrovni.

Pavel Košťuřik

Anna Kulczycka–Leciejewiczowa, Osadnictwo neolityczne w Polsce południowo–zachodniej. Próba zarysu organizacji przestrzennej, Wrocław 1993, 223 stran, 62 obrázků v textu, 16 tabulek a 3 mapy.

Téměř po dvacetileté usilovné činnosti předkládá autorka monografické zpracování jihozápadní části Polska v období neolitu a eneolitu. Po úvodní charakteristice zájmového terénu A. Kulczycka–Leciejewiczowa dochází k závěru, že hodnocené území možno blíže charakterizovat na základě výzkumů dvou mikroregionů v oblasti jihozápadního Polska, a to na základě výzkumů v oblasti předhůří Sudet – lokalita Strachów a druhý mikroregion leží v Slezské nížině a reprezentují ho lokality Gniechowice a Stary Zamek. Každý mikroregion zaujímá rozlohu kolem 200 km². V této kapitole je důležitá přehledná tabulka lokalit s poukázáním na velikost odkryvu při výzkumu, období výzkumu a odkaz na základní literaturu.

Druhá kapitola je věnována geomorfologické situaci. Autorka poukazuje na konfiguraci terénu, zmiňuje se o nalezištích bazaltu, dále naznačuje možnost existence komunikací přes Kladsko a Moravskou bránu směrem na jih a rovněž i v opačném směru. Obširně se věnuje půdnímu pokryvu, klimatu a biotopu ve sledované oblasti.

Jádro monografie představuje kapitola 3., 4. a 5., v nichž A. Kulczycka–Leciejewiczowa na základě kulturně–chronologického schématu, který navrhla v úvodní kapitole, provádí vlastní analýzu archeologických pramenů. Ve 3. kapitole hodnotí osídlení kultur podunajského okruhu v oblasti jihozápadního Polska a porovnává je též s jinými oblastmi. Sleduje závislost osídlení na nadmořské výšce, na množství dešťových srážek a na kvalitě půdy. Zjištěná fakta můžeme velmi rychle získat z přehledných obrázků. Zajímavá jsou rovněž zjištění výskytu velkého množství sídlišť na rozmezích mezi jednotlivými druhy půd. Sledované mikroareály, z nichž mikroareál v okolí Strachówa má charakter podhorské oblasti, kde se nadmořské výšky pohybují o 100 m výše než vysloveně nížinný mikroareál kolem Gniechowic, mají též různou skladbu půdy. Různá je též velikost obou mikroareálů. Zatímco strachóvský areál má patnáct seskupení, tak v oblasti Gniechowic máme doloženo osm seskupení. Rozprostírají se na území kolem 2–4 km². Každé seskupení je přirozenou hospodářskou jednotkou, vzdálenou od sebe v mikroregionu Strachówa kolem 1,0–1,5 km a v mikroregionu Gniechowic 2–5 km. Prostory mezi těmito seskupeními byly pravděpodobně terény sběračské, lovecké, surovinové a rovněž zde vedly komunikace. Zajímavá jsou též zjištění polohy jednotlivých lokalit vzhledem k světovým stranám (obr. 13). Během neolitu dochází k částečným změnám, ale v podstatě zvolený model plně v základních rysech vyhovuje. Rovněž v neolitu dochází ke změnám ve velikosti i počtu seskupení na jednotlivých lokalitách (obr. 14–15).

Do třetí kapitoly je zahrnuta problematika charakteru a velikosti osad, což autorka názorně dokumentuje prostřednictvím plánek a vystižnou charakteristikou jednotlivých období jak ze sledovaného území, tak i z důležitých oblastí Evropy. Logicky sem zařazuje různé formy domů a sídlištních jednotek vůbec. Tato část je velmi instruktivní a A. Kulczycka–Leciejewiczowa podává charakteristiku domu z období staršího, středního a závěrečného neolitu s poukazem na případné analogie z jiných území Evropy.